

Silvija Borovnik

Filozofska fakulteta, Maribor

UDK 821.163.6.09:821.133.1.09:929Švigelj Mérat, Brina

Literarno-jezikovna polifonija in jezikovni prestop v literaturi Brine Svit

Prispevek se ukvarja s temo drugačnosti, z oblikami literarno-jezikovne polifonije in jezikovnega prestopa v literarnih delih slovensko-francoske pisateljice Brine Svit. Pisateljica je svojo literarno pot začela v slovenščini, po preselitvi v Pariz in dolgoletnem življenju v tem multikulturnem mestu pa jo nadaljuje v francoščini. Njena dela niso zanimiva le zaradi literarnega prestopa v nematerni jezik, temveč tudi zaradi obravnavanja problematike tujstva v večjezičnem okolju, medkulturnih stikov in prepletanj ter osebnih, nacionalnih in jezikovnih dilem, ki so s tem povezane. Njeni literarni liki so neredko dvo-domne eksistence, ki premišljajo o svojih identitetah, vendar s spoštovanjem in z odprtim zanimanjem za vse, kar je drugo in drugačno.

proza Brine Svit, literarno-jezikovna polifonija, jezikovni prestop, večkulturnost, medkulturnost

The article deals with the theme of otherness, with forms of literary-linguistic polyphony and language crossover in the work of the Slovene-French author Brina Svit. The writer began her literary career writing in Slovene, but after moving to Paris and living for many years in that multicultural city she continued in French. Her work is interesting not only because of her crossing over to a foreign language, but also because of her dealing with the issue of foreignness in a multilingual environment, with intercultural contact and with the personal, national and language issues connected with this. Her characters are often torn between two homes and reconsidering their identity, but show respect for and open interest in what is different and other.

the prose of Brina Svit, literary-linguistic polyphony, language crossover, multiculturalism, interculturalism

Sodobna literarna znanost že nekaj časa spremlja temo medkulturnosti, s tem pa tudi literarno polifonijo in jezikovni prestop v sodobni književnosti (Borovnik, Grosman, F. Hafner, Strutz, Zima, Žitnik Serafin). Posveča se pisateljem, ki so svojo uspešno literarno pot začeli v maternem jeziku, nadaljevali pa v jeziku države oz. okolja, kamor so se iz osebnih ali političnih razlogov preselili. Literarni znanstveniki opozarjajo, da je treba upoštevati polifonično identiteto Evrope, zlasti ker enonacionalne in monokulturne države ne obstajajo več, vprašanje pa je, ali so take sploh kdaj v resnici bile. Sodoben svet je bolj kot kdajkoli podvržen najrazličnejšim migracijam, problematika le-teh pa odseva v književnosti, tako v izbrani tematiki kakor tudi v jeziku. Kot enega najbolj znanih primerov navajajo pisatelja Milana Kundero, ki se je leta 1975 iz tedanje rodne Čehoslovaške preselil v Francijo in prva leta v Parizu pisal v češčini, čeprav njegove knjige na Češkem niso smele biti dostopne. Njegovi češki romani so izhajali v Torontu, pri majhni založbi njegovega pisateljskega prijatelja Škvoreckega, Kundera pa je polagoma začel predavati in pisati v francoščini (Chvatik v: Strutz, Zima 1996: 149). V francoščini je objavil znano delo *Umetnost romana* (1986), nadalje pa tudi *Izdane oporoke* (1994). Pri romanu *Nesmrtnost* (1990) pa je napisal dve verziji, eno francosko in eno češko. Raziskovalci navajajo, da je zlasti pri pisanju tega romana nihal med obema jezikoma, da je pisal nekaj časa v češčini in nekaj časa francoščini (prav tam). Toda v Franciji je našel drugo domovino, pisal je le še francosko, tako da danes ni več le češki, temveč

tudi francoski pisatelj. Njegovo literarno delo med drugim kaže tudi na to, da se tak literarno-jezikovni prestop ne odvije samoumevno, brez identitetnih dilem in težav. Taki pisateljski primeri obstajajo tudi pri Slovencih, na kar sem v svoji knjigi *Književne študije* (2012) opozorila tudi sama. Pisala sem o t. i. dvojnih literarnih identitetah v sodobni slovenski prozi in nakazala problematiko na nekaj izbranih primerih, npr. pri Brini Svit, Erici Johnson Debeljak, Maji Haderlap in Goranu Vojnoviču. K izbranim avtorjem in avtoricam pa bi lahko pridružili še marsikatero ime. Izkazalo se je, da je tema širša, kakor je na prvi pogled videti, na kar opozarjata tudi znanstvena monografija Janje Žitnik Serafin *Večkulturna Slovenija* (2008) in *Antologija sodobne manjšinske in priseljienske književnosti v Sloveniji* z naslovom *Iz jezika v jezik* urednice ter soavtorice Lidije Dimkovske (2014).

V pričujočem prispevku nas bo zanimala tema drugosti in drugačnosti, medkulturnosti in večkulturnosti ter literarno-jezikovne polifonije v delih slovensko-francoske pisateljice Brine Svit, v tem kontekstu pa tudi tema jezikovnega prestopa, torej odločitve za literarno ustvarjanje v jeziku, ki ni avtoričina materinščina.

Brina Svit začenja svojo literarno pot v Parizu, kamor se je na začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja preselila iz Ljubljane. Njena literatura je nastajala najprej v slovenščini. Toda že v njenem prvem romanu *April* (1984), ki je ubran na temo iskanja ženskega obraza in identitete, širše pa tudi na problematiko tujstva v večjezičnem okolju, beremo: »[...] včasih se zalotim sredi sanj, rečem namreč amour ljubezni in soleil soncu.« (Svit 1984: 14) Okolje, v katerem se roman, ki pripoveduje o pričakovanju rojstva prvega otroka, odvija, je Pariz, kot je razvidno iz opisov posameznih dogajališč, je izrazito večkulturno mesto. V to mesto se je naselila prvoosebna pripovedovalka, pisateljica s svojo drobno, obrobno in celo eksotično slovenščino. Stik med francoščino in slovenščino je opazen, vendar le kot jezikovno sobivanje. Francoščina še ne izpodriva slovenščine, avtoričine materinščine. Temu prvencu sledi roman *Navadna razmerja* (1988), v soavtorstvu s Petrom Kolškom, pisateljčinim dolgoletnim prijateljem. Literarno besedilo sloni na dopisovanju med njo, ki živi v Parizu, snema filme, potuje in začenja pisateljevati, in med njim, ki je novinar v Ljubljani. Njuno dopisovanje obravnava najrazličnejše osebne in družbene teme, kajti čas, v katerem si dopisujeta, je tudi čas političnega vrenja, razpadanja Jugoslavije, padca berlinskega zidu in nastajanja novih držav v Evropi. To je čas nemira in negotovosti, v katerem prijatelja drug drugemu pripovedujeta zgodbi svojih življenj in svojega hrepenenja po spremembah. V njenih pismih je prisoten Pariz, očarana je nad večkulturno in medkulturno barvitostjo tega mesta, v katerem pa ostaja Slovenka; na nekem mestu citira Fernanda Pessoa: »Naj se povzpnejo še tako visoko ali spustimo tako nizko, nikoli ne izstopimo iz samih sebe.« (Svit 1998: 14) Tudi njena nova sosedka Alma, temnolaska v rdeči obleki, ni Francozinja, njen priimek je alzaški, v kontekstu Brininega poročanja o njej pa pričinja tvoriti paralelno zgodbo, ki spominja na variacijo slovenskega mita o lepi Vidi. Alma se namreč odloči za samosvojo ljubezensko pustolovščino, ki pa izraža tudi razpetost med tujim in domačim. Zakaj mu poroča o njej, Brino večkrat nestrpno sprašuje Peter. Izkaže pa se, da tudi zato, ker Brina v tej paralelni, izmišljeni zgodbi poroča predvsem o lastnih osebnih, nacionalnih in jezikovnih dilemah. Pariz se ji zdi očarljiv zaradi odprtosti in spoja mnogoterih drugačnosti:

Zato imam rada Pariz, ker v njem katalonski režiser postavlja na oder Shakespeara, ker se z njim ob večerih pogovarjam o Barceloni in Madridu, ker ima moj sin portugalskega prijatelja, ki mi tu in tam prebere

nekaj verzov mojega posvojenega brata F. P. v portugalščini, ker sem še pred kratkim lahko poklicala po telefonu Danila Kiša, ker lahko v tem mestu vidim vseh deset filmov Krzystofa Kieslowskega in kadar hočem Maneta, ker vem, da bom v ulici Odeon nekoč vendar srečala Ciorana, ker imajo v Parizu celo depresije v sebi nekaj univerzalnega [...] (Svit 1988: 55)

V primerjavi s Parizom je Ljubljana majhno, vsenadzorovalno mesto, v katerem so lahko še srečanja na cesti dokaj predvidljiva. Brina v njej pogreša čar večkulturnosti. V pismih okrog leta 1990, ko se je pripravljala slovenska osamosvojitve, poroča Peter Brini o tem, kako se v Ljubljani krepijo »slovenska čustva«, kako je priča svojevrstnemu prebujanju naroda v »jugoslovanski demokraciji«, v kateri se Slovenci ne odrekajo svoji arhaiki, Brina pa npr. njemu poroča o Ženevi, kjer je snemala film, o mestu, ki jo prav tako navdušuje s svojo kozmopolitskostjo, pozneje pa o Madridu, ki jo prežema z različnimi vplivi svoje bogate kulture. V pismih se tako srečujeta dva principa, nenehno hrepenenje po različnosti ter njenem spoštovanju in vkljenost v prisilne, delno še socialistično začrtane, obvezne oblike bivanja, podčrtane s strahom pred negotovo prihodnostjo. Peter namreč poroča Brini:

Prepričan sem, da Jugoslavija v teh petinštiridesetih letih še ni bila tako blizu svojemu koncu, kot je te dni – morda prav te ure. Za konec seveda ni nobene škode, toda bojim se, da bo to krvav konec. (Svit 1988: 84)

Jugoslavija, za katero sta bili bolj kot za kako drugo evropsko državo značilni večnacionalnost in večkulturnost, nepreklicno razpada. Kaj bo prihodnost prinesla Slovencem, ni jasno.

Brina Sviti se razodeva tudi kot oseba, ki premišlja o dvodomni eksistenci. Večkrat omenja Ciorana, romunskega pisatelja in filozofa, ki živi v Parizu, razmišlja o prestopanju iz materinščine v drug jezik, pa ponovno tudi nazaj. Med pisanjem scenarija v francoščini se je tudi ona ponovno znašla v svoji slovenščini: »[...] pisati v maternem jeziku je kot zatavati v domači gozd, med znana debla, pod varne krošnje,« in »Pisati v slovenščini je odložiti orožje, je čutiti nezaceljene rane, je vedeti za svojo kri in druge tekočine, je držati za roko svoje otroštvo.« (Svit 1988: 126) Ta jezik je njen občutek doma, je edini, ki jo lahko boli, radosti in v katerem se lahko ljubi. Že pred tem spoznanjem pa priznava: »Francija ni moja dežela.« (Prav tam: 114) Toda ta država ji ostri vid in ji tudi z geografsko distanco omogoča, da lahko vidi sebe in svojo domovino Slovenijo v drugačni luči. Pri Franciji ceni njeno kozmopolitstvo, moti pa jo njena vzvišenost do malih narodov.

Brinina razmišljanja o jezikih in njihovih različnih karakterjih ter življenjskih vlogah, ki zavzema jo v *Navadnih razmerjih* vidno mesto. Njeno zanimanje za jezike, kot piše, ji je vedno razširjalo obzorje in omogočalo vpogled v tuje svetove. Obenem pa si ni nikoli mislila, da bo kdaj pisala v katerem drugem jeziku. Ponovno citira Ciorana, ki je zapisal: »Kdor zamenja jezik, zamenja identiteto.« (Svit 1988: 127) Cioran je zapisal še, da tak človek prekine s samim seboj. On je pisatelj, ki je iz romunščine prestopil v francoščino, medtem ko si Brina tega še ne upa, kljub temu da ji je prijatelj navrgel, da je pisati sredi Pariza v slovenščini »naravnost suicidalno« (prav tam: 128). Toda ona še vztraja pri svoji slovenščini, čeprav obenem v njej tu in tam že začuti francoske konstrukcije. V *Navadnih razmerjih* sicer zasluži, da se ji materinščina včasih izmika, a obenem zatrjuje: »A kadar pišem slovensko, čutim svoj jezik globlje in usodnejše kot takrat, ko sem živela v Sloveniji.« (Prav tam.)

V literaturi pisateljica s fiktivno identiteto dobiva drugačen jaz, tej drugačni identiteti pa se postopoma pridružuje tudi raba jezika, francoščine. Piše, da pogosto opazuje tujce okrog sebe, le-ti pa postajajo tudi osrednji protagonisti njenih del. Zapiše, da čim bolj jih opazuje, tem bolj ljubi njihovo tujkost, saj v njej prepozna tudi svojo drugačnost (Svit 1988: 135). Tema tujstva, izločenosti iz kolektiva in iskanja lastne identitete pa postaja ena osrednjih v njenih literarnih delih.

V romanu *Con brio* (1988) je osrednji literarni lik moški, pisatelj, ki se odloči za nenavadno zakonsko zvezo z mlado žensko, skrivnostno Grušenjko/Kati/Katarino. Roman je pisateljica še napisala v slovenščini. Prizorišče dogajanja je multikulturni Pariz in vidna je nevsiljiva fascinacija s tem mestom, s svetom najrazličnejših možnosti. Tibor je Parižan, njegova skrivnostna partnerica Kati pa ima francoski potni list, v katerem piše, da se je rodila v Trstu, a očitno ni Italijanka. Njuna gospodinja je Portugalka, ožje okolje, v katerem živi, pa je zaznamovano tako s španskimi kot turškimi trgovci, s taksisti iz različnih koncev sveta, s številnimi priseljenci. Ko Kati/Katarina/Grušenjka zbolí, jo Tibor sliši ječati v neznanem jeziku in najprej pomisli, da je to ruščina, nato pa sklepa, da je to najbrž slovenščina, jezik, za katerega do nedavnega ni vedel, da obstaja. Nagovori jo: »Ti moja ljuba Slovenka.« (Svit 1998: 93) In tako kot imamo pri gradnji karakterjev opraviti z »likom v liku«, vidimo na zgradbeni ravni model knjige v knjigi – Tibor želi napisati ljubezenski roman, a ga ne more ter namesto tega začčenja »ljubezenski roman« živeti. Besedilo se prepleta tudi s številnimi intertekstualnimi plastmi, ki kažejo na povezave z zanimivimi literarnimi deli (Balzaca, Dostojevskega idr.), z glasbo nasploh in s starimi pesmimi ter z barvitostjo tujih jezikov (špansčine, portugalsčine, slovenščine). Tema tujstva je v njem poudarjena, prav tako tema posameznikove identitete, ki se ohranja in odraža z maternim jezikom.

Moreno, prvo literarno delo, ki ga je pisateljica napisala v francoščini, pa je že njena knjiga dvomov. V njem se je po premisleku odločila za jezikovni prestop v jezik svojega socialnega okolja, pri čemer se je zavedala tveganosti, ki jo tak prestop v zrelih letih prinaša. To je bila zanjo pot v neznano, povezana s številnimi vprašanji o tem, ali to v resnici sploh zmore in kaj se bo zgodilo z njenim jezikom, z materinščino. Bo postajala vse revnejša, jo bo začela izgubljati? O vsem tem razmišlja pisateljica skozi avtobiografsko obarvano zgodbo o poskusu pisanja ljubezenskega romana nekje v Toskani, v nekakšni pisateljski rezidenci blizu Firenc, kamor se je napotila, da bi našla svoj ustvarjalni mir, a se je znašla sredi novih vprašanj in stisk. Predvsem je ugotovila, da v tako imenovanih idealnih razmerah ne more pisati, nato pa še, da tudi sama začčenja živeti ljubezensko zgodbo, namesto da bi jo v fikciji ustvarjala. Ljubezen se – kot pogosto v besedilih Brine Svít – ne izpolni, ostaja le hrepenenje po njej, njena razmišljanja pa se namesto fiktivnih zapletov ukvarjajo s povsem konkretnimi. Sprašuje se, kaj se dogaja s številnimi tujci, s priseljenci v sodobni Evropi, vidi jih v okolici Firenc, pa tudi na posestvu, kjer piše in kjer opravljajo vzdrževalna dela. Le-ti so, spoznava, bolj podobni njej sami, njej kot tujki, ki je prav tako svojevrstna izločenka, njej kot iskalki, tako da lažje komunicira z njimi kot z bogato grafico, ki ji je ponudila navidezni pisateljski paradiz. Francoščina pa, ki jo je izbrala za svoj literarni jezik, ji ponuja tudi odmik od tem, ki so jo čustveno obremenjevale. Ta distanca, piše, ji je potrebna tudi za razumsko pisanje o temah, o katerih bi sicer molčala. Podobno stališče najdemo v intervjujih Maje Haderlap, ko je pojasnjevala svojo odločitev za pisanje v nemščini namesto v slovenščini.

V romanu *Coco Dias ali Zlata vrata* (2008) pisateljica preigrava vse doslej omenjene teme. Roman je napisala najprej v francoščini, sledila je izdaja v slovenščini. V njem dobi fiktivna pisateljica Valérie Nolo, ki je navdušena plesalka tanga, nenavadno ponudbo. Če bo napisala biografijo svojega plesnega učitelja, argentinskega plesalca tanga Coca Diasa, jo bo ta v zameno za roman naučil plesati. V ospredju sta torej dva literarna lika, Parižanka in Argentinec, ki navidez nimata ničesar skupnega, a ju združuje ljubezen do plesa. Tango je zanj v mladosti, zaznamovani z revščino in brezperspektivnostjo buenosairskega predmestja, pomenil rešitev, priložnost za zaslužek in vsaj rahel vzpon na družbeni lestvici, potovanje v Pariz in ločitev od obremenjujoče družine. Njej pa pomeni tango izpolnjevanje praznine, ki jo čuti zaradi neskladja v svojem zakonu, pa tudi ob depresivnih mislih zaradi neizbežnega staranja. Toda tango, ples, pomeni pisateljici možnost prestopa v drug in predvsem drugačen kulturni prostor, ponuja ji priložnost za preobrazbo v drugega. Medtem ko se loteva pisanja o svojem plesnem učitelju, se spreminja tudi sama, opazuje in analizira svoj odnos do sebe, predvsem pa do drugih, s katerimi goji le površinske stike. Tango ji ponuja ponovni občutek polnejšega življenja, nakazuje ji možnost za strast, za ljubezen. V romanu avtorica združuje dvoje nasprotujočih si svetov, južnoameriškega in evropskega, prvega, ki v plesu izraža tako veselje kot umetnost življenja, in drugega, velemestno evropskega, ki je na videz urejen, a je največkrat odtujeno prazen, neizpolnjen, površinski in sovražen do tujcev. Motiv tujstva, ki ga srečujemo domala v vseh proznih delih Brine Svit, je prisoten tudi v tem romanu v podobah likov, ki prihajajo iz različnih dežel, celin in kulturnih okolij (Coco iz Buenos Airesa, njegov prijatelj Occo iz italijanske družine, nek drug lik je iz Libanona, argentinski taksist Fink pa je slovenskega porekla itn). Videti je, da fiktivno pisateljico Valérie, ki je alter ego avtorice Brine Svit, privlačita drugačnost in tujost, saj ji ponujata neizčrpne vire za razmišljanje, za analizo in samoanalizo, pa tudi za spoznanje, da nobeden od načinov življenja ni edino pravi, da obstajajo različne poti, za katere pa se mora človek boriti. Obenem pa je tudi Valérie Nolo le »napol Francozinja« in nosi tudi sama v sebi »tuji del«. V vseh romanih Brine Svit srečujemo tako like, ki živijo v velemestu, navadno v Parizu, a prihajajo »od drugod« in nosijo s seboj bremena svojih drugačnosti, vse od nacionalnih do jezikovnih (slovenščino, argentinsščino, portugalsščino, španščino, arabščino, ruščino idr.). Zgodbe o njih so zgodbe o iskanju bogatejšega ali bolj polnega načina življenja, a tudi zgodbe o drugačnosti in o tem, kaj se dogaja z njihovo identiteto.

Hvalnica ločitvi (2011) je za razliko od drugih del Brine Svit esej, v katerem avtorica zapisuje svoje refleksije, ki jih sprožajo različne oblike razhoda, razdora, ločitve in kar v francoščini združuje beseda »ruptur«. Besedilo je napisala v francoščini ter ga nato objavila tudi v slovenščini, v njem pa analizira svoja razhajanja z jezikom, s slovenščino, z domovino, s prijateljstvom in s pisanjem za časopis. Ta esej prinaša tudi rez, ločitev od etabrirane literarne oblike ter skok v novo, še nepreizkušeno, je ob izidu dela zapisal njegov neimenovani recenzent. Prvoosebna pripovedovalka, ki je obenem avtorica sama, pa ne skriva, da so jo »ločitve«, o katerih piše, vsaka po svoje prizadele. Potolaži se z mislijo, da nič ne traja večno in citira Marino Cvetajeva, »da so domovine vedno v tujini.« (Svit 2011: 65) V Parizu tako lažje razmišlja o domovini, o domu. Vsak rez oz. ločitev sta zanj kot »rana, globok in ploden nemir« (prav tam: 71), ki prinaša premislek o nečem novem. Pisateljica piše, da se ne more istovetiti s slovenskimi nacionalnimi simboli, kakršna sta Bled ali Bohinj, ter da ima raje elementarni Kras. Razmišljanja o jeziku pa so prisotna tudi v *Hvalnici ločitvi*.

Sprašuje se, ali mora imeti slabo vest, ker začenja pisati v drugem jeziku, ker »zapušča svoj rodni jezik«, in ali to pomeni, da bo ostala »brez jezika« (prav tam: 78–79). Ugotavlja, da njena slovenščina ni več zelo gibka, saj se jezik razvija in tudi zakrni, če ga človek ne uporablja.

Pisateljčino iskanje, a tudi raziskovanje slovenskega obraza in identitete, se nadaljuje v žanrsko mešanem delu z naslovom **Slovenski obraz** (2014), ki ga je avtorica izdala najprej v francoščini ter ga nato prevedla tudi v slovenščino. Delo prinaša portretne zgodbe Slovencev, ki živijo v Argentini, v Buenos Airesu in okolici, in ki so se v to državo izselili iz različnih političnih ali osebnih razlogov. Med njimi je veliko potomcev izseljencev, ki so v Argentino zbežali po koncu druge svetovne vojne iz strahu pred komunizmom. Med vojno so »oblekli napačno uniformo«, bili so domobranci in ne partizani, Brina Svit pa tudi navaja, da jih je ščuvala katoliška Cerkev, vaški župniki, ki so oznanjali, da se je treba boriti proti komunistom, ki ne verujejo v Boga. Tako so zbežali na drug konec sveta, tu ostali in »strastno gojili kult svoje identitete« (prav tam: 81). Na obiskih pri njih in v pogovoru z njimi odkriva Brina Svit tudi lastni »obraz«, lastno zgodovino, saj je svojo mladost preživela »med komunisti« v Sloveniji, v tedanji Jugoslaviji, in ni vedela ničesar o tej drugi zgodbi, o življenju Slovencev v Argentini. Njihove zgodbe, ki jih odkrivajo pisateljci, pa niso bile vselej srečne, niso bile vedno zgodbe o uspehu in izpolnitvi sanj na drugi strani Atlantika. Neredko so se slovenski izseljenci nastanili »sredi ničesar« in tam ustvarili urbano strukturo s slovenskimi šolami, trgovinami, športnimi objekti, tudi z lastno cerkvijo. Posadili so lipe, simbolna slovenska drevesa, organizirali so slovenske družabne prireditve. »To so bile njihove sanje: ohraniti svojo identiteto, jezik, kulturo ali z drugo besedo svoj obraz, vsemu navkljub in čim dlje.« Tam, sredi pampe, so »strastno gojili kult svoje identitete« (prav tam: 81).

Politični emigranti in njihovi potomci se v Slovenijo niso mogli vrniti vse do slovenske osamosvojitve in mnogi med njimi so v Argentini umrli, ne da bi ponovno videli svojo domovino. Njihove življenjske zgodbe so tako marsikdaj postale tudi zgodbe o izločenosti in neizpolnjenem hrepenenju po domu. Toda prenekateri Slovenec v Argentini ni bil potomec političnih emigrantov, ki so se po vojni umikali pred komunizmom, temveč tistih, ki so že pred drugo svetovno vojno iz slovenskega prostora bežali pred italijanskim fašizmom. Taki so bili npr. številni Primorci iz Soške, Vipavske doline. Vnukinja enega od njih, Rafaela Vodopivca, ki je v Argentino zbežal star komaj 23 let, pa se še danes spominja, da ji je ded na pamet recitiral poezijo Simona Gregorčiča. »Gregorčič je bil vse, kar mu je ostalo od domovine.« (Svit 2014: 75)

Knjiga portretnih intervjujev *Slovenski obraz* pa ne kaže le tesne povezanosti ohranjanja identitete s slovenskim jezikom, temveč priča tudi o tem, kako so potomci Slovencev v Argentini postajali posredniki med staro, slovensko in novo, argentinsko kulturo. Pogosto so postajali prevajalci slovenske literature v argentinsščino, a tudi zato, da bi slišali »dedov jezik v svojem« (Svit 2014: 75). Neredko so vnuki že doraščali v multikulturnem okolju, v katerem so se mešale in druga ob drugi živele različne priseljenjske kulture, a slovenščina je bila zanje še vedno izvir, prapočelo njihove identitete. V tistih družinah, kjer se je razživela večkulturnost, so navadno ohranjali slovenščino, a se obenem zavedali, da je doraščanje otrok z dvema ali več jeziki prednost. V prenekateri se je razvijal duh kozmopolitizma (Svit 2014: 120–126). Portreti v *Slovenskem obrazu* se na zanimiv način prepletajo z zgodbo o poljskem pisatelju Witoldu Gombrowiczu, ki je bil prav tako emigrant in se je naselil v Argentini, ta država pa mu je pomagala uokviriti njegovo poljsko identiteto.

Noč v Reykjavíku (2013) je roman, napisan v francoščini in preveden v slovenščino. Priprave duje o ponesrečenem, čeprav skrbno načrtovanem ljubezenskem zmenku v hotelu v Reykjavíku, kamor je Lisbeth, emancipirana in perfekcionistična Evropejka, povabila svojega argentinskega plesalca tanga, ki naj bi v tej noči postal njen najeti, plačani ljubimec. Pisateljica ponovno preigrava temo iskanja ljubezni, hrepenenja po njej in njene neuresničitve. Poleg že uporabljene hrepenenjske teme tudi v tem romanu srečujemo stik različnih kultur in jezikov. Roman je prisposoba za neuglašeni poskus sobivanja med evropsko predvidljivostjo in južnoameriško sproščenostjo.

Razmišljanja o vlogi maternega jezika, slovenščine, o nacionalni identiteti in o jezikovnem prestopu v literaturi zaznamujejo marsikatero sodobno pisateljsko razmišljanje tudi v Sloveniji. O večkulturnosti, medkulturnosti in kozmopolitizmu je v svojem eseju *Koncentrični krogi identitet* (2004) razmišljal pesnik in esejist Aleš Debeljak, ki je bil razgledan moderni popotnik med literarnimi, geografskimi in kulturnimi svetovi. Zanj je vsaka zgodovina kot pripoved o preteklosti sicer zelo pomembna za razumevanje sodobnosti. Toda zazrtost v zgolj nacionalne mite bi bila po njegovem napačna. Materinščina, njegova slovenščina, pa je zanj več kot le jezik formalnega sporazumevanja. Kadar se materinščina zanemarija ali celo zamenja, je opozarjal Debeljak (2004: 87), »gre v izgubo nek kompleksen simbolni svet, v izgubo gre posebna resnica kolektivne mentalitete.« Osnovna prvina kulturne identitete so zanj materni jeziki, ki bi jih morala združena Evropa spoštovati in ohranjati. Poudarjal je tudi, da je treba ohranjati vse funkcijske zvrsti jezika. V navedenem eseju se je zavzel za pravice etničnih manjšin in zagovarjal multikulturne kompetence. V njem je izrecno poudaril, da je človekovo bogastvo v spoštovanju različnosti in medsebojnem oplajanju z njo, tudi v zbirkah esejev *Balkanska brv* (2010) in *Knjiga, križ, polmeseč* (2012).

Slovensko-francoska pisateljica Brina Svit je prav tako zagovornica multikulturalizma, ideje, da je treba zagotoviti in zaščititi najrazličnejše oblike drugačnosti in raznovrstnosti. Njene literarne zgodbe pripovedujejo o tem, da homogene nacionalne kulture, ki bi jih strogo omejevali nacionalni jeziki kot varuhi nacionalne ideologije, ne obstajajo več. Sodobna Evropa je namreč tudi Evropa migrantov, priseljencev in azilantov, njihovi jeziki in kulture pa bodo tvorno dopolnjevali avtohtone evropske. Literatura Brine Svit med drugim odraža napetosti in premike, ki zaradi tega nastajajo. Brina Svit je literarna ubesedovalka misli G. Habermasa, ki piše, da »ni razlogov, da bi se države zapirale pred prišleki, saj lahko znotraj pravne demokratične države vzporedno obstajajo različni načini življenja povsem enakopravno in se medsebojno bogatijo« (Lukšič Hacin 1999: 57).

Viri in literatura

- CHVATÍK, Květoslav, 1996: Milan Kundera als Übersetzer und zweisprachiger Autor. Johann Strutz, Peter V. Zima (ur.): *Literarische Polyphonie. Übersetzung und Mehrsprachigkeit in der Literatur*. Tübingen: Gunther Narr Verlag. 149.
- DEBELJAK, Aleš, 2004: Koncentrični krogi identitet. Ursula Keller, Ilma Rakusa (ur.): *Evropske pisave. Kaj je evropskega v evropskih literaturah? Eseji iz trinidesetih evropskih držav*. Maribor: Aristej. 83–98.
- DEBELJAK, Aleš, 2010: *Balkanska brv. Eseji o književnosti jugoslovanske Atlantide*. Ljubljana: Študentska založba.
- DEBELJAK, Aleš, 2012: *Knjiga, križ, polmeseč*. Ljubljana: Zavod Kultipraktik.
- DIMKOVSKA, Lidija (ur.), 2014: *Iz jezika v jezik. Antologija sodobne manjšinske in priseljske književnosti v Sloveniji*. Ljubljana: Društvo slovenskih pisateljev.
- GROSMAN, Meta, 2004: *Književnost v medkulturnem položaju*. Ljubljana: Znanstveni inštitut FF UL.
- KELLER, Ursula, RAKUSA, Ilma (ur.), 2004: *Evropske pisave. Kaj je evropskega v evropskih literaturah? Eseji iz trinidesetih evropskih držav*. Maribor: Založba Aristej.

- LUKŠIČ HACIN, Marina, 1999: *Multikulturalizem in migracije*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- SVIT, Brina, 2008: *Coco Dias ali Zlata vrata*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- SVIT, Brina, 2011: *Hvalnica ločitvi*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- SVIT, Brina, 2013: *Noč v Reykjaviku*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- SVIT, Brina, 2014: *Slovenski obraz*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- ŠVIGELJ MERAT, Brina, 1984: *April*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- ŠVIGELJ MERAT, Brina, KOLŠEK, Peter, 1988: *Navadna razmerja*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- ŽITNIK SERAFIN, Janja, 2008: *Večkulturna Slovenija. Položaj migrantske književnosti in kulture v slovenskem prostoru*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. Migracije 15.